

PÁPAI-TARR ÁGNES

Néhány gondolat az ittas vezetések szankciókiszabási gyakorlatáról¹

Bevezetés

„A büntetőjog társadalmi rendeltetése az, hogy a jogrendszer egészének szankciós zárköve legyen. Nincs önálló működési terepe, mint egyéb jogágaknak. Ezért más a büntetőjogi szankció, mint az egyéb jogágak reparáló, helyreállító vagy egyéb kötelességstatuáló szankciói. A büntetőjogi szankció ezért büntetés, ezért hátrányokozás. Szerepe és rendeltetése a jogi és erkölcsi normák épségének fenntartása, amikor már más jogági szankciók nem segítenek.”²

Szabó András szállóigévé vált szavai, tökéletesen fogalmazzák meg a büntetőjog és a büntetőjogi szankció célját és mibenlétét. Sok esetben önmagában a büntetőjogi szankcióval való fenyegetettségnek, vagyis bizonyos társadalomra veszélyes cselekmények büncselekményként való szabályozásának magatartás determináló hatása van, és kifejezetten alkalmas a generális prevencióra. A magyar büntető eljárásjogban ma is főszabályként uralkodik a legalitás elve, mely szerint a hatóságoknak minden elkövetett büncselekményt hivatalból üldözni kell.³ A büntetőjogi felelősség elkerülhetetlenségének látszatát keltő elv, az esetek nagy részében szintén alkalmas lehet a büncselekmények elkövetésétől való visszatartásra. Azonban igazi visszatartó ereje, generális és speciális prevenciója, a ténylegesen, egyedi esetekben kiszabott büntetőjogi szankcióknak van. Az utóbbi időben a büntetés-kiszabás témájáról és különösen annak gyakorlati alakulásáról csak nagyon keveset hallunk. Éppen ezért érdemesnek tűnt közel azonos tárgyú súlyú ügyek aktájának kutatása, hiszen a vizsgálat során fény derülhet azokra a momentumokra, melyek meghatározzák ezen fontos bírói tevékenységnek az erényeit és esetleges hibáit egyaránt.

Az akták tanulmányozásával szeretném pótolni a büntetőjog tudomány abbéli tartozásait és hiányosságait is, hogy az elméleti szakemberek sok esetben kevésbé gyakorlatias szemszögből közelítenek egy-egy jogintézmény-

hez, aminek oka elsősorban az egyes tényállások gyakorlatára vonatkozó adatok rendszerszintű hiánya. S ennek egyenes következménye, hogy egyre gyarapszik az elméleti szakirodalom anélkül, hogy a gyakorlati nehézségekkel valóban tisztában lennének.

1. A kutatás célja, az ittas járművezetések sajátosságai

Büntetés-kiszabás átfogó vizsgálatát célzó komplex kutatás egyik részeként közlekedési büncselekmények szankciókiszabási gyakorlatát vizsgáltam a Debreceni Törvényszék illetékességi területéhez tartozó járásbíróságokon. A közlekedési büncselekményekre azért esett a választásom, mert egy igen elterjedt és gyakran előforduló büncselekményi kategóriáról van szó.⁴ Ezen belül a büntetési tételre tekintettel szűkíteni próbáltam az ügyek számát, és az egyszerűbb megítélésű, tömegesen előforduló, 5 évi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő büncselekmények vizsgálatára koncentráltam. A feldolgozandó akták körét az új Be. hatálybalépése utáni időszakban keletkezettekre szűkítettem le, mely döntés lehetővé tette a jelenleg hatályos eljárást gyorsító jogintézmények vizsgálatát is. A járásbíróságok büntető irodái által a fenti szempontoknak megfelelő, de véletlenszerűen kiválasztott közlekedési büncselekmények tanulmányozása során kiderült, hogy a kategóriába tartozó ügyek döntő többsége járművezetés ittas állapotban vétsége, s csak elenyésző számban fordult elő más közlekedési büncselekmény, jellemzően közúti baleset okozása, közúti veszélyeztetés vagy járművezetés bódult állapotban.

A rendelkezésünkre álló statisztikai adatok alapján megállapítható, hogy a közlekedési büncselekményeken belül az ittas járművezetés évről évre, – örökös bajnokként – az első helyet foglalja el.⁵ Ráadásul 2013 óta az ittas járművezetések száma növekvő tendenciát mutat.⁶ Tudjuk azonban, hogy a kriminálstatisztikai adatok néha kifejezetten csalókák lehetnek, hiszen bizonyos büncselekményi kategóriák esetén kifejezetten pozitív tendenciaként értékelhetjük az ügyek nagyobb számát, mert ez nem szükségképpen a büncselekmények növekedését,

¹ Egyetemi adjunktus, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Büntetőjogi és Kriminológiai Tanszék. A tanulmány a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatásával készült.

² 23/1990. (X. 31.) AB határozat. Szabó András párhuzamos véleménye.

³ A szakirodalomban a legalitás elvének definiálására számos szerző vállalkozott, azonban mindannyian egyetérthetünk abban, hogy az elv inkább elméleti konstrukciónak tekinthető, hiszen vegytiszta formában soha nem létezett. A modern büntető-eljárásjogokra pedig kifejezetten jellemző, hogy egyre több az opportunus elvének megfelelő jogintézménnyel ütnek réseket a legalitás pajzsán. ld. Pápai-Tarr Ágnes: *A büntetőeljárás gyorsításáról*, Gondolat Kiadó Budapest, 2012. 70–79. o.

⁴ A 21. század elejére Magyarország bűnügyi statisztikai mutatói szerint a közlekedési büncselekmények a harmadik leggyakoribb büncselekményi kategóriává nőttek ki magukat. Első helyen szerepelnek a vagyoni elleni büncselekmények, második a közbizalom elleni büncselekmények, míg a második helyezett után kevéssel lemaradva a közlekedési büncselekmények következnek. Ld. http://ugyesszeg.hu/pdf/statisztika/Tajekoztato_a_2018_evi_bunozesrol.pdf 27–28. o.

⁵ 2018-ban a regisztrált 20.922 közlekedési büncselekményből 16.673 volt járművezetés ittas vagy bódult állapotban, ami az összes ügy 79,69%-a. http://ugyesszeg.hu/pdf/statisztika/Tajekoztato_a_2018_evi_bunozesrol.pdf 24. o.

⁶ 2013-ban még 9030 a regisztrált ittas vezetések száma, majd ez folyamatos növekvő tendenciával 2018-ban már 16.673. http://ugyesszeg.hu/pdf/statisztika/Tajekoztato_a_2018_evi_bunozesrol.pdf 18. o.

csupán a látencia csökkenését jelzi. Esetünkben, amennyiben a rend őrei gyakrabban végeznek közúti ellenőrzéseket, akkor nőni fog a felderített ittas vezetések eset-száma is.

A jogszabályváltozások szintén alkalmasak a bűnügyi statisztikai adatok jelentős befolyásolására, hiszen a korábban szabálysértésként értékelt magatartások kriminalizálása, a bűncselekmények számának növekedéséhez vezet. Ez történt az ittas vezetés bűncselekményével az új Btk. hatálybalépése után. Az új Btk. kodifikációja során – elsősorban az ügyészségek és a bíróságok tehermentésének érdekében –, még felröppentek olyan szakirodalmi álláspontok, melyek kifejezetten az ittas vezetés immateriális formájának dekriminalizálása mellett tették le voksukat.⁷ A dekriminalizáció végül elmaradt, sőt a szabályozás szigorodott. Az 1978. évi IV. törvény 0,51 és 0,8 mg/liter ezrelék közötti véralkoholszint esetén, még a jogalkalmazóra bízta annak eldöntését, hogy a vádlott szeszest italtól befolyásolt állapotban vezette-e gépi meghajtású járművét. Ezt a közel sem egyszerű kérdést, a klinikai tüneteket, a vádlott magatartását, az ittasság szemmel látható megnyilvánulási formáit figyelembe véve döntötte el a jogalkalmazó.⁸ Amennyiben megállapítást nyert, hogy az alkohol hátrányosan hatott a vezetési képességre, akkor ittas járművezetés vétségét állapították meg, ellenkező esetben szabálysértésként bírálták el az ügyet.

A 2012. évi C. törvény szerint már nem kell bizonyítani, hogy az alkoholfogyasztás a vezetési képességre hátrányosan hatott, elegendő, hogy a vádlott szervezetében a vezetés pillanatában 0,5 g/l ezrelék véralkohol vagy 0,25 mg/l ezrelék levegőalkohol koncentrációnál nagyobb érték előidézésére alkalmas szeszest ital fogyasztásából származó alkohol van.⁹ Ma már tehát olyan esetek is bűncselekménynek minősülnek, melyeket korábban jó eséllyel még szabálysértésként bíráltak el.

Az új Btk. kodifikációját átható és módszeresen hangsúlyozott szigor, az ittas járművezetés bűncselekményénél a jogkövetkezmények tekintetében is megjelent, hiszen kötelezővé vált a járművezetéstől eltiltás szankció alkalmazása azzal, hogy attól csak különös méltánylást érdemlő esetekben lehet eltekinteni.¹⁰ A kötelező járművezetéstől eltiltás egy abszolút büntetéskiszabási szabály, mely ellentétes a relatíve határozott szankciórendszer követelményével, felborítja a jogalkotó és a jogalkalmazó közötti egészséges munkamegosztást.¹¹ Ez a szabály súlyosan

sérti a bíró szabad mérlegelési jogát és az egyéniesítés követelményét is. A bíró az eltiltástól csakis különös méltánylást érdemlő esetben tekinthet el, s a jogalkotó ezt a „nagyilekű” kedvezményt is kizárólag a szakma határozott és egyöntetű tiltakozó fellépésének köszönhetően tette.¹² A különös méltánylást érdemlő élethelyzetek meghatározása és kidolgozása a gyakorlatra maradt.¹³ Az új Btk. ugyanakkor a szigorítás mellett, a járművezetéstől eltiltás lehetséges mértéke tekintetében enyhítést is hozott, hiszen szélesítette a bíróság mérlegelési lehetőségét, korábbi generális minimumot egy évről egy hónapra csökkentve, lehetővé tette a járművezetéstől eltiltás időtartamának hónapokban történő megállapítását is.

A részben szigorodó szabályok ellenére, az ittas járművezetések az új Btk. hatálybalépése óta eltelt időszakban sem mutatnak csökkenő tendenciát. Sőt. Márpedig a zéró toleranciától és a büntetőjog szigorától a bűncselekmények számának visszaszorulását várja az átlagember. Természetesen a közlekedési büntetőjog több szempontból is speciális terület.¹⁴ A közlekedési szabályok megsértőivel szemben elnézőbb maga a társadalom is. Az ittas vezetőre nem mindig tekintünk veszélyes bűnözőként, s valószínűleg sokan nem is tartják elítélendőnek az ilyen magatartást, amíg az nem jár valamilyen személyi sérüléssel járó balesettel. A közlekedési büntetőjog ugyanakkor a közlekedés biztonságát javítandó, részben hagyományos, részben speciális eszközöket használ a bűncselekmények elkövetőivel szemben. Már a 70-es években Viski László, a téma kitűnő szakértője felhívta a figyelmet arra, hogy a közlekedési magatartás szankciókkal befolyásolható, és a közlekedési szabályszegésekkel szemben mindenképpen szükség van szankciók alkalmazására.¹⁵

A szigorodó szabályok ellenére a bűncselekmények szám szerinti növekedése még érdekesebbé tette ennek a bűncselekményi csoportnak az aktakutatását. A több mint 200 ittas vezetéses eset vizsgálata lehetővé tette annak feltárását, hogy ennél a bűncselekménytípusnál hogyan alakul a büntetéskiszabási gyakorlat, s melyek a figyelembe vett, alanyi és tárgyi büntetéskiszabási tényezők, s melyek azok, amelyeket a gyakorlat nem vizsgál, vagy kevésbé vesz figyelembe. A kutatás célja volt az is, hogy megvizsgálja, miszerint az elkövető személyével/személyiségével kapcsolatos büntetéskiszabási tényezők a büntetőeljárás során megfelelően feltárára kerülnek-e.

⁷ Fülöp Ágnes, Irk Ferenc, Major Róbert: *Kodifikációs javaslatok a Btk. XIII. fejezetéhez*, Büntetőjogi Kodifikáció, 2004/2. 5. o.

⁸ Ld. Francia Barbara: *Az ittas vezetés jogalkalmazási dilemmái az új Btk. tükrében*, JURA 2013/2. 51–52. o.

⁹ A járművezetés ittas állapotban megvalósulásához elegendő, ha az elkövetőnek a vezetéskor a szervezetében annyi alkohol van, amely alkalmas a törvényben írt alkoholszint előidézésére. Ld. EH 2018.06. B17.

¹⁰ Btk. 55. § (2) bekezdés.

¹¹ Ld. Pápai-Tarr Ágnes: *Gondolatok a büntetéskiszabás néhány elméleti és gyakorlati kérdéséről*, Pro Futuro, 2017/1, 23–24. o.

¹² Ld. Tóth Mihály: *Az új Btk. bölcsőjénél*, Magyar Jog, 2013/9, 525–534. o. 21-es lábjegyzet.

¹³ Ezzel kapcsolatos kérdésekről ld. Mészáros Ádám: *Az ittas járművezetés egyes kérdéseiről*, Miskolci Jogi Szemle, 2014/1. 167. o.

¹⁴ Pl. komoly dogmatikai, elhatárolási kérdéseket vet fel Ld. Madai Sándor: *Foglalkozási szabály vagy közlekedési szabály, A közlekedési veszélyeztető bűncselekmények és a foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés elhatárolási kérdésehez*, In: Sic itur ad Astra, Ünnepi kötet a 70 éves Blaskó Béla tiszteletére, Szerk. Madai Sándor, Pallagi Anikó, Polt Péter, Kudivika Egyetemi Kiadó, Budapest 2020. 325–340. o.

¹⁵ Viski László: *Közlekedési büntetőjog*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1974, 136. o.

Amennyiben a válasz igenlő, akkor további vizsgálatot az igényel, hogy sikerül-e ezeket a tényezőket az individualizált büntetéskiszabás során értékelni. Meggyőződésünk ugyanis, hogy a büntetéskiszabási folyamat még egyszerű megítélésű ügyek esetén sem lehet automatikus a bírórészéről.

A kutatás meglehetősen összetett kérdéskört vizsgál. Egyetlen tanulmányban – sajnos vagy inkább szerencsére – lehetetlen összefoglalni valamennyi szempontot, melynek vizsgálatára részletesen kitértem, ezért ebben a cikkben igyekeztem feltárni, hogy jellemzően melyek az ittas vezetések esetén figyelembe veendő büntetéskiszabási tényezők. Az egyes szankció nemek büntetéskiszabási problémáinak részletes elemzésétől ezúttal eltekintve, röviden összegzem, ténylegesen hogyan alakult a büntetéskiszabás a megvizsgált 209 ittas vezetés esetén.

2. Az ittas vezetés bűncselekményénél figyelembe vett/vehető büntetéskiszabási körülmények

Mielőtt a tényleges büntetéskiszabási gyakorlat rövid elemzésére rátérnék, lajstromba szedem azokat a körülményeket, melyeket az ittas vezetések esetén súlyosító vagy enyhítő körülményként figyelembe kell/kellene venni a bíróságoknak.

Az előzetes feltételezésünk természetesen az volt, hogy ebben a bűncselekményi csoportban az azonos minősítés és a közel azonos tárgyi súly miatt, a büntetéskiszabási gyakorlat meglehetősen homogén. Ennek ellenére sem tekinthetünk el attól a tényről, hogy két tökéletesen egyforma ügy a gyakorlatban nem létezik. Az azonos minősítésű bűncselekmények között, számos tárgyi és alanyi körülmény befolyásolja a bűncselekmény és az elkövető konkrét társadalomra veszélyességét, és ezzel természetesen az ügyben kiszabandó szankció nemét és mértékét egyaránt.

A szankció meghatározásakor ezekben a büntető ügyekben is az általános büntetéskiszabási elvekből kell kiindulni.¹⁶ Sajnálatos, hogy a büntetővégzésekből egyáltalán nem derül ki, hogy melyek a szankció meghatározása során figyelembe vett enyhítő és súlyosító tényezők. A tárgyalások esetén elsősorban a perbeszédekben, illetve amikor másodfokú eljárásra is sor kerül, akkor a bírósági ítéletek indokolásában szerepelnek a figyelembe vett büntetéskiszabási tényezők. A sok büntetővégzés és indokolást egyáltalán nem tartalmazó ítélet után, kifejezetten élményszerű volt az olyan ítéletek olvasása, melyek a büntetéskiszabási körülményeket érintő indokolást is tartalmaztak.

A megvizsgált akták között – megnyugtató módon valamennyi járásbíróság esetén – találok olyan ügyekkel, melyekben alaposan feltárták a lehetséges súlyosító és enyhítő körülmények körét. Sajnálatos, hogy

ezzel ellentétes tapasztalatokat is szereztem. A gyakorlatban számos példát találunk arra, hogy még a magától értetődő és elengedhetetlen büntetéskiszabási körülmények felsorolásától is vagy eltekint a bíróság és az ügyész, vagy azokat igen elnagyolt, esetleges formában szerepelteti. Az akták vizsgálata során néha úgy tűnt, hogy a büntetéskiszabási körülmények ismertetése teljesen sablonszerű, melyet kényszerűen teljesít a jogalkalmazó, hiszen mindenki ennyit vár el tőle. Így sok döntésben a súlyosító körülmények köre kimerült a bűncselekmények elszaporodottságára¹⁷, vagy ahol lehetett az előéletre történő hivatkozásban. Az enyhítő körülmények közül kifejezetten „népszerűnek” tekinthető a beismerés és a megbánás, melyek nagyon sok ügyben, mint kizárólagos enyhítő körülmények szerepelnek.¹⁸ Az enyhítő körülmények tekintetében, az arra alkalmas ügyekben szinte mindig szerepel a kiskorúak tartásáról való gondoskodás, mely valóban nagyon fontos szempont, de sok esetben eltartásra szoruló kiskorú hiányában, értelemszerűen nem hivatkozható. Az általános tapasztalat tehát az volt, hogy sok esetben még azokat a körülményeket sem említik meg a jogalkalmazók, melyek a tényállásból és a nyomozati anyagból egyértelműen kitűnnek, különösebb nehézség nélkül beszerezhetőek vagy egyébként is rendelkezésre állnak.

Tény, hogy az egyszerűbb ügyek elbírálására jó eséllyel valamelyik eljárást gyorsító technikával kerül sor, azonban a gyorsított eljárás még önmagában nem hatalmazza fel a jogalkalmazót – így sem az ügyészt, sem a bírót –, hogy az alapos, szakszerű büntetéskiszabástól eltekintsen. Az egyszerű megítélésű ügyek esetén, a gyorsított eljárásokban a Be. a büntetéskiszabásra vonatkozó indokolási kötelezettséget nem ír elő. Büntetővégzés indokolásának csupán a tényállást, valamint a külön eljárás lefolytatására vonatkozó feltételek fennállását, és az alkalmazott jogszabályok megjelölését kell tartalmaznia.¹⁹ A bíróság elé állításoknál, valamint az előkészítő ülésen lezárt ügyeknél az ítélet indokolása szintén lehet rövidített, ha a kihirdetésekor senki nem él jogorvoslati lehetőséggel.²⁰ Ez utóbbi esetben az indokolás a tényálláson és a jogi minősítésen kívül, csak a jogszabályokra történő utalást tartalmazza. A járásbíróságok gyakorlata tehát, amikor a büntetéskiszabási körülményekről a határozatokban hallgatnak, ugyan megfelel a jogszabályi előírásoknak, haté-

¹⁷ Pl. Berettyóújfalu 3B.102/2019, Debrecen B. 94/2019., Debrecen B 762/2018, Debrecen B. 661/2018, Debrecen B 5/2019, Hajdúböszörmény B. 113/2019, Debrecen 60.B. 1022/2018., Debrecen 60 B. 1138/2018, Debrecen 65 B 1013/2018., Debrecen B 973/2018, Hajdúböszörmény 5.B. 114/2019.

¹⁸ Pl. Hajdúszoboszló 8B 68/2018, Hajdúszoboszló, B. 919/2018., Debrecen B. 259/2019., Debrecen B. 338/2019, B/92/2019., Debrecen 13B. 1015/2018, Debrecen 20 B. 944/2018., Debrecen 60. 1097/2018., Debrecen 60.B.1098/2018, Debrecen 60 B. 1104/2018., Debrecen 60 B. 1105/2018., Debrecen, 65 B. 1014/2018, Debrecen 34 B. 1026/2019.

¹⁹ Be 741. § (4) bekezdés.

²⁰ Be 561. § (1) bekezdés.

¹⁶ Pápai-Tarr Ágnes: *Alapelvek a büntetéskiszabásban*, Magyar Jog, 2018/9. 105–113. o.

konyságuk mégis megkérdőjelezhető. A bírósági ítéleteknek és büntetővégzésnek is meggyőzőnek kellene lenni. Minden elkövetőt érdeklí saját ügyének elbírálása, így az is, hogy milyen érvek mentén gondolkodva szabta ki vele szemben éppen azt a szankciót és éppen olyan mértékben a bíróság. A laikus bűnelkövető számára nem lehet kifejezetten meggyőző egy hosszú bekezdésnyi, kizárólag a Btk. és a Be. különféle rendelkezéseire történő utalás, melyből gyakorlatilag semmit nem ért.

Az eljárás gyorsítása csak akkor lehet hatékony, sőt egyáltalán akkor elfogadható, ha a büntetési célok így is elérhetők.²¹ A büntetési célok elérése érdekében pedig az elkövetőt kifejezetten szükségesnek látszik tájékoztatni arról, hogy ügyében mi alapján választotta az adott büntetési nemet és mértéket a bíróság, ennek megfelelően röviden érdemes lenne indokolni, vagy legalább jelezni a büntetékiszabást befolyásoló alanyi és tárgyi tényezőket. Ezzel a megoldással a szankció nevelő jellege is kidomborodna. Különösen a büntetővégzések esetén érzem ezt problémásnak, hiszen a bíróság elé állítások esetében az elkövető személyes megjelenése és a bíró büntetékiszabásra vonatkozó szóbeli indokolása hatékonyabban elősegítheti az elkövető meggyőzését és nevelését s ez a közvetlen megjelenés akár pótolhatja az írásbeli indokolás hiányosságait.

Büntetővégzés esetén azonban személyes jelenlét nincs, így a személyes meggyőzés és indokolás is elmarad és csupán egy határozatot kap az elkövető, amiből egyáltalán nem derül ki, hogy milyen szempontok alapján került vele szemben kiszabásra a szankció. Valószínűleg sokak számára még az sem derül ki, hogy a járművezetéstől eltiltás büntetéstől csak különös méltánylást érdemlő esetben tekinthet el a bíróság. Bár a büntetővégzés jogszabályi hivatkozása ezt a tényt egészen biztosan tartalmazza, feltehetően a terheltek egy része nem néz utána, vagy nem alkalmas arra, hogy utánanézzon és értelmezze a Btk.-ban olvasottakat. Amennyiben ezt megtennék, valószínűleg kevesebben kérnék tárgyalás tartását pusztán azért, hogy a bíróság tekintsen el a járművezetéstől eltiltástól, különös méltánylást érdemlő ok hiányában is.²²

Ha szankció kiszabását a büntetővégzésben röviden indokolná a bíróság, az valószínűleg csökkentené a feleslegesen kért tárgyalások számát is. Bár az indokolási kötelezettség bevezetése látszólag a gyorsítás ellen hat, azonban egy évek óta büntetékiszabást végző bíró számára kb. 10 perc munkatöbbletet jelentene összefoglalni

a konkrét ügyben figyelembe vett enyhítő és súlyosító körülményeket. S ha a kevésbé rutinos bírósági titkár hozza meg a büntetővégzést, vagy bírósági fogalmazó vesz részt annak előkészítésében, akkor a kétszer vagy háromszor annyi ráfordított idővel is, még maximum fél óra munkatöbbletnél járunk. S ezzel a plusz munkateherrel nem a büntetékiszabási tényezők sablonos felsorolására gondolok, hanem a konkrét ügyben szereplő tényezők, adott ügyben érvényesülő nyomatékát lenne szükséges hangsúlyozni.

A büntetékiszabási körülmények kimerítő módon történő lajstromba vétele lehetetlen vállalkozás, azonban a teljesség igénye nélküli összegyűjtésük a gyakorlat számára is hasznos lehet. Az akták feldolgozása során igyekeztem jobbító és a gyakorlatot egységesítő szándékkal feltárni az előforduló esetleges pontatlanságokat és hibákat is. A rendszerszinten létező és tendenciaszerűen jelentkező problémákat, tekintettel a feldolgozott ügyek nagy számára csupán példálózó jelleggel, egy-egy ügyet bemutatva hivatkozom.

2.1. A BÜNTETÉKISZABÁST BEFOLYÁSOLÓ TÁRGYI TÉNYEZŐK

Az ittas vezetések tárgyi súlyát továbbra is nagymértékben befolyásolja az ittaság mértéke. Amennyiben ez a bűncselekményi határ közelében lévő alsó érték körül mozog (0,51–0,80 mg/l), akkor az igen enyhe fokú befolyásoltságot enyhítő körülményként értékelheti a bíróság.²³ A súlyos (2,51–3,5 mg/l) és az igen súlyos (3,51 mg/l fölötti érték) befolyásoltságot indokolt súlyosító körülményként figyelembe venni.²⁴ Az ittaság mértékére a gyakorlatban többféleképpen történhet utalás. Különösen a Hajdúszoboszlói Járásbíróság gyakorlata mutatja, hogy a bűncselekményi alsó határ kétszeresét,²⁵ háromszorosát,²⁶ négyszeresét²⁷ vagy akár hatszorosát²⁸ is meghaladó véralkohol vagy levegő alkohol szintet, egyaránt súlyosító körülményként értékeli a bíróság. Míg a többi járásbíróság gyakorlatában már sokkal inkább a közepes vagy súlyos alkoholos befolyásoltságra történő hivatkozással találkozunk.²⁹ Az esetek egy részében egyáltalán nincs még utalás sem erre a kérdéskörre.³⁰ Különösen furcsa ez

²¹ Be. 740. § (1) bekezdés c) pont.

²² A megvizsgált ügyek között 138 büntetővégzéssel elbírált ügyet vizsgáltam. A 138 ügy harmadában, pontosan 46 esetben került sor a büntetővégzés után tárgyalás tartására, nagyrészt a terheltek kérésére, akik kifejezetten a büntetések eltúlzott mértéke miatt éltek speciális jogorvoslati lehetőségükkel. A legtöbb esetben a terheltek a kiszabott járművezetéstől eltiltás tartamát tartották magukra nézve a leginkább sérelmesnek és sok esetben kérték annak mellőzését különös méltánylást érdemlő okra történő hivatkozás nélkül is.

²³ Hajdúszoboszló 6. B 88/2018, Hajdúböszörmény B. 131/2019, Hajdúböszörmény 5. B. 114/2019, Berettyóújfalu 3. B. 88/2019.

²⁴ Hajdúszoboszló B. 100/2018., Debrecen 20 B. 944/2018, Püspökladány B. 5. B.20/2019.

²⁵ Hajdúszoboszló 6. B 80/2018, Hajdúszoboszló 6. B 79/2018.

²⁶ Hajdúszoboszló 6. B.1/2018.

²⁷ Hajdúszoboszló 6. B. 16/2019, Hajdúszoboszló 6. B. 77/2018,

Hajdúszoboszló 6B 44/2019, Hajdúszoboszló 6B. 5/2018.

²⁸ Hajdúszoboszló B. 100/2018.

²⁹ Debrecen B. 648/2019, Berettyóújfalu 3 B 86/2019, Debrecen B. 648/2019, Debrecen 60. 1097/2018, Püspökladány B. 5. B. 20/2019.

³⁰ Pl. Debrecen 13B. 1015/2018, Debrecen 13 B. 1017/2018, Debrecen 60.B.1098/2018, Debrecen 65 B 1013/2018, Debrecen B 1007/2018, Debrecen 68 B. 1054/2018, Debrecen 20 B.800/2019,

azokban a többségben lévő ügyekben, amikor a védő az igen enyhe alkoholos befolyásoltságra eredményesen hivatkozhatna enyhítő körülményként, s azt mégsem teszi.

Az elkövető szempontjából vannak olyan esetek, amikor kifejezetten igazságtalannak tűnik, hogy egyes bíróságok figyelembe veszik, míg más bíróságok teljesen figyelmen kívül hagyják az ittasság mértékét. Másrészt az is igazságtalannak tűnhet, hogy már az alsó határ kétszeresét is ugyanúgy súlyosítóként értékeli a bíróság, mint például az annak hatszorosát meghaladó értéket. Ebben a tekintetben tehát mindenképpen érdemes lenne egy egységesebb gyakorlat kialakítására törekedni, hogy az ítélezési gyakorlat megfeleljen az arányosság követelményének.

Az ittas vezetések esetén ténykérdés az elkövető vér – vagy levegőalkohol – koncentrációjának mértéke. Ettől függ ugyanis a cselekmény bűncselekményként minősítése. Ez az információ minden esetben a hatóságok rendelkezésére áll. Az Országos Igazságügyi Orvostani Intézet 13. számú módszertani levele egyértelműen rögzíti a határértékeknek megfelelően a befolyásoltság különböző mértékét.³¹ Bár az új Btk. hatálybalépése óta ezeket a fogalmakat csupán büntetéskiszabási körülményként használjuk, de mindenképpen támogatandónak tűnik az igen enyhe befolyásoltságnak enyhítő körülményként történő figyelembevétele. Annál is inkább, mivel ezek azokat az eseteket jelentik, amikor a régi Btk. hatálya idején, még arról is dönthetett a bíróság, hogy egyáltalán bűncselekményként minősíti-e a konkrét cselekményt. Ugyanakkor az egységes gyakorlat érdekében az alsó határ kétszeresének vagy éppen háromszorosának súlyosító körülményként való figyelembevételét nem tartom indokoltnak, hiszen ez még mindig az enyhe fokú alkoholos befolyásoltságot, vagy legfeljebb a közepes befolyásoltság alsó határát jelenti. Indokolt lenne ugyanakkor a súlyos és az igen súlyos befolyásoltság súlyosító körülményként történő figyelembevétele.

Kifejezetten hibásnak tekinthető – bár szerencsére tömeges előfordulásról nem beszélhetünk – ebben az ügycsoportban az is, amikor az ittasságot súlyosító körülményként értékeli a jogalkalmazó.³² Tekintettel arra,

hogy e bűncselekmény tényállásának megvalósulásához szükséges az ittas állapot, ezért egyértelműen a kétszeres értékelés tilalmába ütközik önmagában az ittasságnak súlyosító körülményként történő értékelése.

Növeli az ittas vezetések tárgyi súlyát, társadalomra veszélyességét az elkövető által megtett, illetve megtenni kívánt távolság. Enyhítő körülményként értékelheti a bíróság, ha csak pár száz métert,³³ nagyon rövid távolságot³⁴ tett vagy szándékozott megtenni az elkövető, míg ehhez képest súlyosító körülménynek minősül, ha nagyobb távolságot tett meg vagy szándékozott megtenni.³⁵ Az arányosságra vonatkozó anomália, hogy addig, amíg a Püspökladányi Járásbíróság az 500 métert még rövid távnak értékeli,³⁶ addig a Berettyóújfalu Járásbíróság gyakorlatában már a 800 m távolság is a súlyosító körülmények sorát gyarapítja.³⁷ Sajnálatos módon az ügyek egy részében a megtett távolságot, teljesen figyelmen kívül hagyja a büntetés kiszabása során a jogalkalmazó. Ebből a körből csak néhány esetet kiemelve, talákoztunk olyan ügygel, amikor a megtett 4 km sincs súlyosító körülményként említve,³⁸ s szintén nem került fel a súlyosító körülmények listájára, amikor a vádlott 90 km-t kívánt megtenni és a valójában megtett 15 km után történt csak a megállítása és az ellenőrzése.³⁹ S hiába az is, hogy csak pár száz métert tett meg és mindössze néhány százat kívánt megtenni a terhelt, sem a büntetővégzésben, sem a tárgyaláson nincs utalás arra, hogy ezt enyhítő körülményként értékelte volna a bíróság.⁴⁰ A nyomozati anyag szinte kivétel nélkül minden esetben rögzíti a megtett és megtenni szándékozott távolság mértékét is. Ez a tény tehát külön utánajárást már nem igényel, a feladat pusztán az lenne, hogy a rendelkezésre álló tényeket helyesen értékelje, vagy legalább értékelje a jogalkalmazó.

Súlyosító körülmény, ha az elkövető utast szállított és ezzel nemcsak saját, hanem más vagy mások életét vagy testi épségét is veszélyeztette.⁴¹ Szintén súlyosító körülmény, amennyiben az elkövető balesetet okozott.⁴² Érdemes azonban megjegyezni, hogy a baleset súlyosító kö-

Debrecen 60 B 1322/2018, Debrecen 68 B. 1280/2018, Debrecen 5 B. 1372/2018, Berettyóújfalu 10 B. 35/2019, Berettyóújfalu B. 77/2019.

³¹ Az alkoholos befolyásoltság megállapításánál a következő határértékeket kell figyelembe venni: 0,10 g/l (ezrelék) az alkoholfogyasztás nem bizonyítható, 0,11–0,50 g/l (ezrelék) ivott, de alkoholosan nem volt befolyásolt, 0,51–0,80 g/l (ezrelék) igen enyhe, 0,81–1,50 g/l (ezrelék) enyhe, 1,51–2,50 g/l (ezrelék) közepes, 2,51–3,50 g/l (ezrelék) súlyos, 3,51 g/l (ezrelék) felett igen súlyos fokú alkoholos befolyásoltság. A kilélegzett levegő meghatározása esetén javasolt határértékek a lebomlási szakban: 0,05 mg/l az alkoholfogyasztás nem bizonyítható, 0,06–0,25 mg/l = ivott, de alkoholosan nem volt befolyásolt, 0,26–0,40 mg/l = igen enyhe, 0,41–0,75 mg/l = enyhe, 0,76–1,25 mg/l = közepes, 1,26–1,75 mg/l = súlyos, 1,76 mg/l felett igen súlyos fokú alkoholos befolyásoltság.

³² Pl. Hajdúszoboszló 6B.22/2019.

³³ Hajdúszoboszló 6B.22/2019., Hajdúszoboszló 1 B 40/2018.

³⁴ Debrecen B.104/2019, Hajdúszoboszló Járásbíróság B.115/2019., Hajdúszoboszló Járásbíróság B. 131/2019.

³⁵ Berettyóújfalu B. 77/2019 20 kmt-t tett meg és ennyit akart meg megtenni, Berettyóújfalu 10 B 35/2019 még hosszabb távot akart megtenni, Berettyóújfalu 3 B.138/2019 30 km-t tett meg, Debrecen 60 B. 1101/2018 25–km-t tett meg 38 km-t szándékozott megtenni, Hajdúszoboszló 6B 88/2018. 110 km-t tett meg.

³⁶ Püspökladány B.70/2018.

³⁷ Berettyóújfalu 3B. 94/2019.

³⁸ Debrecen 60.B. 1022/2018.

³⁹ Ebben az ügyben pl. csupán az elszaporodottság szerepel súlyosító körülményként. Debrecen, 65 B. 1014/2018.

⁴⁰ Berettyóújfalu 10. B. 213/2018.

⁴¹ Pl. Hajdúszoboszló 6.B. 88/2018, Hajdúszoboszló 8. B. 68/2018, Debrecen B. 1043/2018, Debrecen, 63 B. 996/2018, Debrecen B.92/2019, Debrecen 60. B. 1021/2018, Debrecen 20. B.800/2019.

⁴² Hajdúszoboszló B. 43/2019, Debrecen B. 1043/2018, Debrecen B. 919/2018, Berettyóújfalu 3 B. 211/2018.

rülményként kizárólag akkor vehető figyelembe, amennyiben csupán anyagi kár keletkezett,⁴³ vagy az ittas vezető, illetve rajta kívül más legfeljebb könnyebb sérüléseket szenvedett.⁴⁴ Amennyiben a balesetben valaki legalább súlyos testi sérülést szenvedett, az már az ittas vezetésnek a Btk. 236. § (2) bekezdés szerint minősülő esete, vagyis ekkor a kétszeres értékelés tilalma kizárja a balesetnek külön súlyosító körülményként történő értékelését.⁴⁵

Az ittas vezetéseknél egy nagyon érdekes gyakorlati kérdés is felmerül a balesetekkel és sérüléssel járó közlekedési bűncselekmények kapcsán. Vajon ugyanabban az ügyben figyelembe vehető-e a baleset okozása súlyosító körülményként, és enyhítő körülményként az a tény, hogy a balesetben az elkövető is, vagy kizárólag az elkövető szenvedett el sérülést. Az 56-os Bkv. kifejezetten lehetővé teszi, hogy a bíróság értékelés körébe vonja azokat a hátrányokat, melyek az elkövetőt a bűncselekmény következtében a büntetőjogi szankciókon kívül érték. Amennyiben a hátránynak a büntetés mellett külön is egyéni visszatartó hatást tulajdonítunk, indokolt azt enyhítő körülményként értékelni. Az 56-os Bkv. kifejezetten ilyen körülményként említi a bűncselekmény folytán elszendvedett sérülést, illetve az anyagi kárt is. Ez azonban az ittas vezetések esetén egy ellentmondó helyzetet eredményez, hiszen jó eséllyel ugyanarra a körülményre mind enyhítő, mind súlyosító körülményként is lehetne hivatkozni. E tekintetben a megvizsgált ügyekben, érthető módon teljesen ellentétes gyakorlattal is találkozunk. Több olyan ügy is említhető, ahol a balesetet súlyosító körülményként veszik figyelembe és arra, hogy a balesetben az elkövető is sérülést szenvedett, ritkábban hivatkozott enyhítőként a jogalkalmazó.⁴⁶ Továbbá vannak olyan esetek is, amikor a jogalkalmazó a baleset értékelésétől egyszerűen eltekint.⁴⁷ Egy egységesebb gyakorlat kialakítása érdekében, véleményem szerint, amennyiben a balesetben az elkövetőn kívül más nem sérült, akkor az elkövető sérülését érdemes lenne az elkövető javára enyhítőként értékelni. Amennyiben a baleset másoknak anyagi kárt okozott, esetleg a balesetben más is megsérült, de ez még nem éri el a minősített esetekhez szükséges mértéket, akkor a baleset okozását érdemes lenne súlyosító körülményként értékelni.

Súlyosító körülményként értékelhető az elkövetés helye és ideje is. Abban az esetben, ha az ittas vezetésre nappal, forgalmas útszakaszon, belterületen kerül sor,

ahol gyalogos és biciklis forgalom nagy, vagy rosszak a látási- és útviszonyok, ezek szintén a súlyosító körülmények körét növelhetik.⁴⁸ Ezzel szemben a gyér forgalomban, nem főútvonalon, hanem mellékutakon történő vezetés enyhítő körülményként értékelhető.⁴⁹ Bár ezek a körülmények rendszerint a nyomozati anyagban is szerepelnek, ennek ellenére ezekre a tényekre sem feltétlenül történik mindig hivatkozás.⁵⁰

Súlyosító körülményként kivétel nélkül valamennyi ügyben szerepelt az ittas vezetések országos és helyi szintű elszaporodottsága, melyet sajnos a statisztikai adatok is kétségtelenül alátámasztanak. Nem kifejezetten szerencsés, ugyanakkor az elítélt szempontjából kissé kontraproduktívnak tűnik, ha a jogalkalmazó kizárólag arra hivatkozik, hogy szigorú büntetésének indoka az, hogy mások is szoktak ittas vezetés bűncselekményt elkövetni.

Súlyosító körülmény ezekben az ügyekben, ha az ittas vezető nem rendelkezik vezetői engedéllyel.⁵¹ Meglehetősen beszédes és egyben számomra igen meglepő adat, hogy a megvizsgált ügyekből 22 olyan felelősségre vonásra került sor, melyben az elkövető érvényes vezetői engedély nélkül ittasan vezetett, mely az összes ügy 10,5 %-a. Ennek a jelenségnek a fokozott társadalomra veszélyessége megkérdőjelezhetetlen, így nem véletlen, hogy a gyakorlat nagyrészt következetes abban, hogy ezt a tényt kifejezetten súlyosító körülményként értékeli. Bár a bíróságok töretlen gyakorlata e tekintetben is megdőlni látszik, hiszen arra is találunk példát, amikor a jogalkalmazó erről az alapvető tényről is elfeledkezik említést tenni.⁵² A vezetői engedély nélküli ittas vezetésre vagy úgy kerül sor, hogy az elkövető szabálysértés, vagy közlekedési bűncselekmény miatt járművezetéstől eltiltás hatálya alatt áll, vagy soha nem is rendelkezett vezetői engedéllyel. Olyan üggyel is találkoztam, amikor vezetői engedély nélküli ittas elkövetőt a bíróság másodszorra is végleges hatállyal tiltotta el a járművezetéstől.⁵³ Ezekben az esetekben egyértelműen megkérdőjeleződik a büntetőjogi szankció hatékonysága. Hiú ábránd lenne részünkről, ha azt hinnénk, hogy a másodszorra kiszabott végleges hatályú járművezetéstől eltiltás majd nagyobb eséllyel tartja vissza a terheltet a jövőbeni elkövetéstől. Feltelezhetjük, hogy ezzel az elkövetői körrel szemben az sem jelent megoldást, ha a vezetői engedély nélküli jár-

⁴³ Pl. Debrecen B.1096/2019, Hajdúszoboszló 6B 101/2018, Hajdúszoboszló B. 100/2018., Hajdúszoboszló B 43/2019, Hajdúszoboszló 8.B 68/2018., Debrecen B. 919/2018.

⁴⁴ Berettyóújfalu 3. B. 211/2018.

⁴⁵ Helytelen tehát, amikor a balesetben kizárólag az ittas vezető szenvedett 8 napon túl gyógyuló sérülést, s mind az anyagi kár, mind a sérülés a súlyosító körülmények listáját gyarapítja pl. Debrecen Bpk. 421/2018.

⁴⁶ Hajdúszoboszló 6. B.1/2018, Hajdúszoboszló 6. B. 12/2019.

⁴⁷ Pl. Debrecen B. 912/2018, Berettyóújfalu 3. B. 86/2019., Berettyóújfalu B. 3. B. 57/2019.

⁴⁸ Debreceni B. 1094/2018, Debrecen 63. B. 996/2018, Debrecen 20. B. 944/2018, Berettyóújfalu 3. B. 119/2019, Debrecen B. 259/2019, Debrecen B/92/2019, Debrecen 20. B. 944/2018, Debrecen B. 1008/2018, Püspökladány B.16/2019.

⁴⁹ Debrecen B. 762/2018.

⁵⁰ Debrecen 68. B 345/2019., Debrecen 68. B. 1054/2018., Debrecen 60. B. 1178/2018., Berettyóújfalu 3. B. 119/2019.

⁵¹ Pl. Hajdúszoboszló 6. B 101/2018, Debrecen 60. B. 1102/2018, Debrecen 68. B. 1051/2018, Hajdúszoboszló 6B.22/2019.

⁵² Püspökladány B.70/2018., Hajdúszoboszló 6. B. 77/2018.

⁵³ Berettyóújfalu B 25/2019.

művezetést kriminalizálja a jogalkotó, mint ahogyan az nem is olyan régen felmerült.⁵⁴

2.2. A BÜNTETÉSKISZABÁST BEFOLYÁSOLÓ ALANYI TÉNYEZŐK

A további enyhítő vagy súlyosító körülményként figyelembe veendő szempontok, – amelyek említést érdemelnek – már nem kifejezetten ügycsoport specifikusak, hanem sokkal inkább egyénenként változnak és nagymértékben az elkövető személyi körülményeitől függenek. Egyszerűbb megítélésű ügyekről lévén szó, megállapítható, hogy azokkal a bizonyítási eszközökkel, melyek kifejezetten az elkövető személyi körülményeinek a jobb megismerését szolgálják, – mint a pártfogó felügyelői vélemény, vagy környezettanulmány –, egyetlen vizsgált ügyben sem találkozunk. Természetesen az előzetes várakozásokhoz képest ez nagy meglepetést nem okozott, hiszen sajnos tudjuk, hogy még nagyobb tárgyi súlyú, bonyolultabb ügyek esetén is csak nagyon ritkán él a pártfogó felügyelői vélemény beszerzésének lehetőségével a jogalkalmazó.⁵⁵ Sajnálatos tény ez, hiszen a büntetést mindig konkrét személlyel szemben szabja ki a bíróság és ennek a személynek szinte minden tulajdonsága komoly szempont lehet a büntetés meghatározásakor.⁵⁶ A pártfogó felügyelői vélemény célja a terhelt személyének, életkörülményeinek, a bűncselekmény elkövetésében közreható körülményeknek a részletesebb, körültekintőbb feltárása, vagyis egy igen részletes „szociális” diagnózis felállítása. Pártfogó felügyelői vélemény nélkül pusztán a nyomozati iratokból, az elkövető alapvető személyi adatain túl, az elkövető személyiségére, jellemére vonatkozó többlet információ nem áll a jogalkalmazó rendelkezésére.

Ennél az ügycsoportnál azonban akár még el is fogadható az idő- és költséghatékonyság köntöse mögé rejtőző jogalkalmazói kifogás. A gyakorlatban valószínűleg inkább azért nem kerül sor a pártfogó felügyelői vélemény vagy környezettanulmány beszerzésére, mert nagy valószínűséggel ezeknek a bizonyítási eszközöknek a beszerzése jelentősen leterhelné az amúgy sem unatkozó pártfogó felügyelőket,⁵⁷ s ez ráadásul a büntetőeljárás időtartamát is indokolatlanul elhúzná.⁵⁸

A munkahelyi jellemzéssel sajnos hasonló a helyzet, mint a pártfogó felügyelői véleménnyel. A jogalkalmazó még akkor sem kérdezi meg a munkahelyet az elkövető tényleges jövedelméről, a munkához való hozzáállásáról, életviteléről, ha az elkövető igazolt munkahellyel rendelkezik, ami a vizsgált esetekben az elkövetők több mint 50%-át érinti. A megvizsgált akták között csak néhány olyan ügyet találtam, amelyben munkáltatói igazolás szerepelt, mely ilyenkor is csak a munkavégzés tényét és legfeljebb a jövedelem mértékét tartalmazta.⁵⁹ Néhány olyan esettel találkoztam csak, melyben a munkahely közöl olyat is, hogy a vádlott például megbízható és jó munkaező, illemtudó és alázatos és nagyon számítanak a munkájára a jövőben is.⁶⁰ A munkahelyi jellemzés csatolására ebben az esetben is a vádlottnak köszönhetően került sor és nem a hatóságok kérésére. Sok esetben büntetékiszabási szempontból hasznos lenne a munkahelyi jellemzés beszerzése, mely az első gyanúsított kihallgatást követően hivatalból is beszerezhető, természetesen csak abban az esetben, amennyiben a munkahelyi adatairól a terhelt nyilatkozik. Az ittas vezetők elkövetői köre sok esetben rendelkezik munkahellyel és az 56-os Bkv. szerint kifejezetten enyhítő körülmény, ha az elkövető tartósan és kiemelkedően végzi munkáját, és ebből arra lehet következtetni, hogy vele szemben a büntetés könnyebben célt érhet. Azt látjuk azonban, hogy erre az enyhítő körülményre csak nagyon ritkán történik hivatkozás.⁶¹

Jelentősége van a büntetés kiszabása során az alanyi tényezők között az elkövető előéletének is. Ebben a kérdésben mind a büntetett előéletet, mind a közlekedési szabálysértési büntetőpontokat is figyelembe veszi a bíróság. Amennyiben a korábbi elítélések között szerepel, akár több esetben is az ittas vezetés, az arra enged következtetni, hogy a terheltnek alapvető problémái vannak az alkohollal, s ezekben az esetekben a kiszabott szankció is ehhez kell, hogy igazodjon. A vizsgált ügyek azt mutatják, hogy kizárólag ilyen esetekben szab ki elzárást vagy szabadságvesztést a bíróság, és jó eséllyel ilyen esetekben kerül sor végleges hatályú járművezetéstől eltiltás kiszabására is. Súlyosító körülmény az is, ha két éven belül közlekedési szabálysértés miatt történt már felelősségre vonás. Enyhítő körülmény a terhelt büntetlen előélete és az eddigi kifogástalan közlekedési magatartása, annál nagyobb nyomatékkal, minél idősebb az elkövető,

⁵⁴ Az elmúlt időszakban előforduló engedély nélküli vezetések több esetben halálos kimenetelű balesettel végződtek. S erre tekintettel Molnár Zsolt ellenzéki politikus az engedély nélküli vezetés kriminalizációja érdekében nyújtott be törvényjavaslatot.

⁵⁵ Sipos Ferenc: *Új szabályok régi gondok a közérdekű munka szabályozásában*, Miskolci Jogi Szemle, 2016/1. 77. o.

⁵⁶ Rendeki Sándor: *A büntetés kiszabása, Enyhítő és súlyosító körülmények*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1976, 155. o.

⁵⁷ Sipos Ferenc: *Munkával kapcsolatos szankciók a magyar büntetőjogban*, HVG-ORAC, Budapest 2019. 228. o.

⁵⁸ Még ha nem is értünk egyet vele, de elfogadjuk a tényt, hogy nem kerül sor a pártfogó felügyelői vélemény vagy környezettanulmány beszerzésére a kisebb tárgyi súlyú bűncselekmények

esetén. Mind emellett azért érdemes megjegyezni, hogy az új Be. önálló bizonyítási eszközzé emelte a pártfogó felügyelői véleményt, melynek beszerzése továbbra sem kötelező, de az önálló bizonyítási eszközzé emelése aláhúzza azt a jogalkotói kívánalmat, hogy a jogalkalmazó a helyes büntetőjogi szankció kiválasztásakor szenteljen kiemelt figyelmet az elkövető személyiségének. Ld. Pápai-Tarr Ágnes: *Az elkövető személyiségéhez igazodó „büntetékiszabás” a fiatalok eljárásában*, Ügyészségi Szemle 2018/3. 12. o.

⁵⁹ Berettyóújfalu 3. B.94/2019.

⁶⁰ Pl. Debrecen B. 1094/2018, Berettyóújfalu 10. B. 11/2019.

⁶¹ Hajdúszoboszló 6B. 5/2018.

vagy minél több kilométert vezetett balesetmentesen.⁶² A büntetett előélet és a közlekedési előéleti adatok a bűnügyi és szabálysértési nyilvántartásból rendelkezésre állnak, s e tényeknek a súlyosító körülményként való figyelembevétele szinte kivétel nélkül minden esetben megtörténik. Jó eséllyel a büntetlen előéletet az esetek nagy részében enyhítő körülményként figyelembe veszik, de arra is van példa, hogy a kifogástalan közlekedési előletről, mint enyhítő körülményről megfeledkezik a jogalkalmazó.⁶³

Az esetek nagy részénél a védők kifejezetten hangsúlyozzák, de az ügyészek is szinte sablonszerűen utalnak rá, hogy a beismerés enyhítő körülmény.⁶⁴ A helyes gyakorlatnak azonban egyértelműen az tűnik, hogy ez tettenérés esetén csupán kisebb mértékben vehető figyelembe.⁶⁵ Mivel a tettenérés valamennyi ittas vezetés esetén fennáll, ezért ennek az enyhítő körülménynek a figyelembevétele ezekben az ügyekben tulajdonképpen elhagyható. A vádlottak nagy része már a gyanúsítottai vallomásokban is kifejezi sajnálatát és megbánását a bűncselekmény elkövetése miatt, s az aktáknak is nélkülözhetetlen enyhítő körülménye a megbánásra történő hivatkozás. Az esetek egy részében a vádlottak igyekeznek megindokolni az alkoholfogyasztást és próbálnak kimentési okot keresni. Sok a post alkoholos állapotra történő hivatkozás,⁶⁶ vagy valamilyen magánéleti problémára, bánatra,⁶⁷ esetleg végszükségre történő hivatkozás is előfordul,⁶⁸ melyek kimentési okként természetesen nem vehetők figyelembe, de a szankció meghatározás szempontjából kétségtelenül jelentőséggel bírhatnak. A jog nem tudása nem mentesít, így nem hivatkozhatnak eredményesen az elkövetők arra sem, hogy nem tudtak arról, hogy elektromos kerékpárt sem lehet ittasan vezetni.⁶⁹

Kifejezetten az elkövető életkorától függően hivatkozható büntetés kiszabási körülmény az idős kor vagy a fiatal felnőttkor. Az idős kor enyhítő körülményként történő figyelembevétele az indokolja, hogy ebben a korban már végbemegy egy fajta szellemi és testi leépülés, az ember értelmi képességei gyengülnek, értékelő és felismerési képessége is csökken.⁷⁰ Ugyanez mondható el a büntetés tűrésére is, hiszen idősebb korban nehezebben tud alkalmazkodni az ember az új élethelyzetekhez. Az 56-os Bkv. szerint az idős kort általában a nyugdíjkorhatárt meghaladó terheltek esetén kell értékelni. A megvizsgált esetekben 12 nyugdíjas elkövető felelősségre hivatkozott is a jogalkalmazó az idős korra,⁷¹ sajnos azonban ez sem történik meg minden alkalommal, még azokban az esetekben sem, ha nagyon indokolt lenne az erre történő hivatkozás.⁷² A fiatal felnőttkor enyhítő körülményként történő figyelembevétele indoka, hogy a 18. életév betöltésével a felnőtté válás folyamata még nem zárul le. Kriminológiai kutatások mutattak rá, hogy a fiatal felnőtt korosztály kriminalitási jellemzői sokkal több rokon vonást mutatnak a fiatalkorúak kriminalitásával, mint a felnőtt korúakéval.⁷³ Az esetek egy részében a fiatal felnőtt korra is történik hivatkozás,⁷⁴ míg más eseteknél ezt a körülményt is figyelmen kívül hagyja a jogalkalmazó.⁷⁵

3. A ténylegesen kiszabott szankciók alakulása

A tárgyi és az alanyi büntetés kiszabási tényezők nem kimerítő felsorolását követően, nézzük meg hogyan alakul a megvizsgált ügyekben az ittas vezetések szankciókiszabási gyakorlata.

Az alábbi táblázat az összes vizsgált esetben önállóan kiszabott szankciót tartalmazza, ehhez jönnek még a kötelezően kiszabott járművezetéstől eltiltás szankciók:

tó. pl. Hajdúböszörményi Járásbíróság 5. B.109/2019., Debrecen 60. B.1098/2018.

⁷⁰ Rendeki Sándor: *i. m.* 165–166. o.

⁷¹ Debrecen 20 B.800/2019., Debrecen 68 B. 1280/2018, Debrecen B. 1001/2018.

⁷² Pl. 73 éves vádlott esetén sem hivatkozott erre enyhítőként a bíróság Debrecen B.94/2019, 67 éves vádlott esetében sem történt erre hivatkozás Debrecen 63 B. 1403/2018. stb.

⁷³ Bogár Péter, Margitán Éva, Vaskuti András: *Kiskorúak a büntető igazságszolgáltatásban*, KJK Kerszöv, Budapest, 2005. 17. o., Csúri András: *A fiatal felnőtt kor, mint büntetőjogi releváns életszakasz*, Doktori értekezés, Szegedi Tudományegyetem, 2008. 17–73. o.

⁷⁴ Debrecen 65. B 1014/2019, Debrecen 68. B. 539/2019., Debrecen B. 631/2019.

⁷⁵ Berettyóújfalu 10. B. 11/2019, Debrecen B. 338/2019., Debrecen B. 421/2018. Berettyóújfalu 1 B. 188/2018., Debrecen 68. B. 1116/2018.

⁶² Pl. Berettyóújfalu B.64/2019, Debrecen B. 318/2019, Debrecen B. 762/2018., Debrecen B 762/2018., Berettyóújfalu 3 B. 86/2019.

⁶³ Pl. Debrecen 60. 1097/2018.

⁶⁴ Hajdúszoboszló 6. B. 16/2019, Hajdúszoboszló 6.B 101/2018, Hajdúszoboszló 6.B 79/2018., Hajdúszoboszló 6.B 44/2019, Hajdúszoboszló 6B.22/2019., Hajdúszoboszló 6.B. 5/2018. Hajdúszoboszló 1B.50/2018.

⁶⁵ Hajdúszoboszló B. 100/2018, Hajdúszoboszló 6B 88/2018, Berettyóújfalu 10 B 213/2018.

⁶⁶ Debrecen 5. B. 1372/2018, Hajdúböszörmény B. 131/2019., Debrecen 68. B. 1280/2018, Püspökladányi Járásbíróság Bpk.5/2019., Berettyóújfalu Bpk. 183/2019., Debrecen 65 B 1013/2018.

⁶⁷ Debrecen 68 B 345/2019., Debrecen 68 B. 300/2019., Debrecen, 65 B. 1014/2018., Püspökladányi Járásbíróság Bpk.4/2019., Berettyóújfalu 3 B 86/2019.

⁶⁸ Pl. esküvőn a vőlegény édesapja rosszul lett s a vőlegény a gyógyszerért gépkocsival ment haza (Debrecen B 631/2019.), a gyerek befulladt és be kellett vinni a kórházba (Debrecen 5 B. 1372/2018), a lázas gyerekek kellett elmenni a patikába gyógyszerért (Debrecen B 912/2018). Ezek kimentési okként és végszükségként nem vehetők figyelembe, hiszen más is elmehetett volna a gyógyszerért, lehetett volna mentőt hívni, s a patika gyalog is megközelíthető lett volna.

⁶⁹ BH 2013.7.269 Az elektromos kerékpár is gépi meghajtású jármű, ezért vezetésével az ittas járművezetés vétsége elkövethe-

Ittas vezetés miatt kiszabott szankciók	eset (db)
szabadságvesztés	20
elzárás	4
közérdekű munka	13
pénzbüntetés	168
járművezetéstől eltiltás önállóan	2
szabadságvesztés és pénzbüntetés	1
közérdekű munka és pénzbüntetés	1
Összesen	209

Ittas járművezetések esetén a legszigorúbb szankció, a szabadságvesztés kiszabására összesen 20 ügyben került sor. A szintén személyi szabadság elvonásával járó elzárás büntetést 4 esetben szabott ki bíróság. Ez azt jelenti, hogy az ittas vezetések 11,48%-ban kerül sor valamilyen személyi szabadság elvonásával járó szankció alkalmazására. Kifejezetten érdekes, hogy ittas járművezetés miatt közérdekű munka büntetést, meglehetősen ritkán szabtak ki a bíróságok. Erre összesen 14 alkalommal került sor, ami az esetek 6%-át jelenti, ezzel jóval elmaradva az összes kiszabott közérdekű munka büntetés országos átlagához képest.⁷⁶ Tekintettel az elkövetők iskolai végzettségére, előéletére, illetve munkahelyi adataira is, ennél jóval több lehetne az eredményesen közérdekű munkára ítélték száma ebben a bűncselekményi csoportban. S úgy tűnik, hogy a Debreceni Törvényszék illetékességi területén az ittas vezetések fő büntetési neme, egyértelműen a pénzbüntetés, hiszen összesen 168 esetben szabta ki a bíróság önállóan, mely az esetek 80%-át jelenti. Viszonylag csekély azoknak az ügyeknek a száma, ahol a járművezetéstől eltiltást nem számítva, több büntetési nem is kiszabásra került. 1 esetben került sor a közérdekű munka és a pénzbüntetés együttes alkalmazására, s egy esetben a szabadságvesztés mellett pénzbüntetés kiszabására. Egyedül a Püspökladányi Járásbíróság gyakorlatában találok olyan esettel, amikor

ittas vezetés miatt kizárólag járművezetéstől eltiltást szabott ki a bíróság.⁷⁷ Figyelemre méltónak tekinthető és akár más bíróságok által is követendő ez a gyakorlat, mivel elképzelhető olyan elkövetői kör, akivel szemben szükségtelen más szankció kiszabása, s a büntetési célt a járművezetéstől eltiltás önmagában is eléri.

Mint a cikk elején említettem a 2012. C. tv. abszolút büntetékiszabási szabályként, kötelezővé tette a járművezetéstől eltiltás szankció alkalmazását azzal a lehetőséggel, hogy attól csak különös méltánylást érdemlő esetekben lehet eltekinteni. Azt is említettem, hogy a különös méltánylást érdemlő élethelyzetek meghatározása a gyakorlatra maradt.⁷⁸ Ez rendkívül fontos lett volna, hiszen a járművezetéstől eltiltás ennél a bűncselekményi csoportnál kizárólag különös méltánylást érdemlő esetben mellőzhető. Erre tekintettel különösen érdekes és kicsit meghökkentő, hogy a 209 ügyből csupán egyetlen olyan esettel találkoztam,⁷⁹ ahol a bíróság a járművezetéstől eltiltást különös méltánylást érdemlő okra hivatkozva valóban mellőzte, a többi 208 esetben járművezetéstől eltiltás minden esetben kiszabásra került. Megállapíthatjuk tehát, hogy a Törvényszék területén a különös méltánylást érdemlő eseteknek egyáltalán nincs gyakorlata. Szomorú tény ez, hiszen ezt a jogi kiskaput a szakma heves tiltakozásának köszönhetően adta a jogalkotó, s annak idején a szakemberek már ezt is előrelépésnek tartották és egyértelműen sikerként könyvelték el.⁸⁰ A gyakorlat azonban arra enged következtetni, hogy a jogalkalmazó, még e szerénynek mondható és szűk körben érvényesülő mérlegelési lehetőségéről is kvázi lemondott.

⁷⁷ Püspökladány Bpk.9/2019., Püspökladány Bpk.99/2019.

⁷⁸ Ezzel kapcsolatos kérdésekről ld. Mészáros Ádám: i. m. 167. o.

⁷⁹ Berettyóújfalu 3. B. 88/2019. ebben az ügyben a rákos beteg férfi elkövetővel szemben különös méltánylást érdemlő esetre hivatkozva történik a járművezetéstől eltiltás mellőzése, úgy, hogy korábban büntetővégzésben 1 év 2 hó eltiltást szabott ki a bíróság, s az ügyész kérte a tárgyalás tartását, hogy az eltiltást mellőzze a bíróság.

⁸⁰ Bánáti János: *Vélemények és várakozások az új Büntető Törvénykönyv kapcsán*, In.: Új Büntető Törvénykönyv. Hagyomány és megújulás a büntetőjogban, ELTE Bibó István Szakkollégium, Budapest 2013. 35. o.

⁷⁶ A közérdekű munka országosan kb. az összes büntetőügy 17-18%-ban kerül kiszabásra. Ld. A büntetőbíróság előtti ügyész tevékenység főbb adatai, 2019. 60.o. http://ugyesszeg.hu/pdf/statisztika/LFIIGA_243_11_2020_melle%CC%81klet1.pdf.

HIBAIGAZÍTÓ

A szeptemberi szám 533. oldalán Veress Emőd: „Tízéves a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem jogászképzése: mérleg és jövőkép” című tanulmányában tévesen jelent meg egy mondat.

Helyesen:

Például a már említett Fábán Gyulát pontosan azért vállalta el PhD hallgatójának Marțian I. Niciu professzor (1927–2016) Kolozsváron, mert nem „beajánlották”, nem valamiféle hatalmasság szervezte meg a felvételét, hanem szakmai eredményei alapján ő maga jelentkezett, hogy tudományos pályára szeretne lépni.

A hibáért elnézést kérünk.

A Szerkesztő